

წინასიტყვაობა

წინამდებარე პუბლიკაცია წარმოადგენს საქართველოში პირველი ეროვნული სასოფლო-სამეურნეო აღწერის შედეგებს.

სასოფლო-სამეურნეო აღწერის ჩატარების აუცილებლობა განაპირობა ერთი მხრივ იმ ძირეულმა ცვლილებებმა მიწათმფლობელობის, მიწათსარგებლობის და სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სტრუქტურაში, რომლებსაც ადგილი ჰქონდა საქართველოში დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ, ხოლო მეორეს მხრივ იმ ფაქტმა, რომ საქართველო შეუერთდა გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის (FAO) მიერ რეკომენდებულ 1996-2005 წლების მსოფლიო სასოფლო-სამეურნეო აღწერის პროგრამას. აღწერა ჩატარდა საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულება – სტატისტიკის დეპარტამენტმა სოფლის მეურნეობის სამინისტროსთან მჭიდრო თანამშრომლობით. ფინანსური შეზღუდვების გამო აღწერა ორ ეტაპად ჩატარდა: 2004 წლის 25 სექტემბრიდან 4 ოქტომბრამდე სოფლებში და 2005 წლის 14 აპრილიდან 23 აპრილამდე რაიონულ ცენტრებსა და მცირე ქალაქებში. აღწერით არ იქნა მოცული საქართველოს 5 დიდი ქალაქი (თბილისი, ქუთაისი, ბათუმი, რუსთავი და ფოთი), აგრეთვე აფხაზეთისა (კოდორის ხეობის გარდა) და ცხინვალის რეგიონის არაკონტროლირებადი ტერიტორიები.

პუბლიკაცია შეიცავს მრავალფეროვან ინფორმაციას საქართველოს სოფლის მეურნეობის სხვადასხვა ასპექტის შესახებ რაიონულ ჭრილში. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ინფორმაცია მრავალწლიანი ნარგავების სტრუქტურის შესახებ, რითაც გარკვეულწილად შეივსო საქართველოს სოფლის მეურნეობის სტატისტიკაში არსებული მნიშვნელოვანი ხარვეზი. ნაბეჭდი ცხრილები ყველა სასოფლო მეურნეობას ეხება, ხოლო თანდართულ კომპაქტურ დისკზე დამატებით განთავსებულია ინფორმაცია ცალ-ცალკე ოჯახური მეურნეობებისა და სასოფლო-სამეურნეო საწარმოების შესახებ.

წინამდებარე პუბლიკაციის ყველა მასალა შეიძლება მოძიებულ იქნეს ინტერნეტში სტატისტიკის დეპარტამენტის ვებ-გვერდზე: [http:// www.statistics.ge](http://www.statistics.ge). გარდა ამისა, ინფორმაციის დაინტერესებულ მომხმარებელს შეუძლია მოგვმართოს სტატისტიკის

Foreword

The present publication represents the results of the first National Agricultural Census of Georgia.

The necessity of conducting the agricultural census was due, on the one hand, to fundamental changes in the structure of land tenure, land use, agricultural producers and production that took place in Georgia since independence, and on the other hand to the fact that Georgia has joined the FAO Programme of Word Census of Agriculture 1996-2005. The census has been conducted by Department of Statistics under Ministry of Economic Development of Georgia with close cooperation with Ministry of Agriculture. Due to financial restrictions the census was conducted in two stages: from 25 September to 4 October 2004 in the rural area and from 14 to 23 April 2005 in district centers and small towns. 5 large cities of Georgia (Tbilisi, Kutaisi, Batumi, Rustavi and Poti) were not covered by the census, as well as the uncontrolled territory of Abkhazia (except Kodori gorge) and Tskhinvali Region (Former South Ossetia).

The publication contains manifold information on various aspects of the Georgian agriculture at the district level. Information on the structure of permanent crops is especially important since it covers a gap that has existed in agricultural statistics of Georgia. The printed tables deal with all holdings, while the attached CD contains the additional information on family holdings and agricultural enterprises separately.

All the materials of the present publication may be found in the Internet on the website of Department of Statistics: [http:// www.statistics.ge](http://www.statistics.ge). Besides, the interested users can address to Department of Statistics for any kind of available information within the framework of statistical confidentiality at the country, region, district and community levels. The census questionnaire attached in the Annex will give the reader an idea about the type of information that may be available.

დეპარტამენტში მისთვის საინტერესო
ნებისმიერი ინფორმაციის მისაღებად
სტატისტიკური ინფორმაციის
კონფიდენციალურობის ფარგლებში, როგორც
მთელი ქვეყნის მასშტაბით, ისე ცალკეული
მხარეების, რაიონების და საკრებულოების
დონეზე. აღწერის კითხვარი, რომელიც
პუბლიკაციას თან ერთვის, ინფორმაციის
მომხმარებელს წარმოადგენს შეუქმნის იმის
შესახებ, თუ რა ტიპის ინფორმაციის მიღებაა
მისთვის შესაძლებელი.

დასასრულს მინდა უღრმესი მადლობა
გადავუხადო ევროკომისიას და გაეროს
სურსათისა და სოფლის მეურნეობის
ორგანიზაციას იმ უდიდესი ფინანსური და
ტექნიკური დახმარებისათვის, რომლის გარეშეც
სასოფლო-სამეურნეო აღწერის ჩატარება
შეუძლებელი იქნებოდა. გარდა ამისა, მინდა
დიდი მადლობა გადავუხადო სტატისტიკის
დეპარტამენტის თანამშრომელთა იმ ჯგუფს,
რომლის თავდადებული შრომის შედეგია
სასოფლო-სამეურნეო აღწერის ჩატარება და
წინამდებარე პუბლიკაციის გამოცემა.

ზაზა ბროლადე

საქართველოს ეკონომიკური განვითარების
სამინისტროს
სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულება –
სტატისტიკის დეპარტამენტის
თავმჯდომარე

In conclusion I would like to
express my sincere appreciation to FAO
and EC for their substantial financial and
technical assistance without which it would
be impossible to conduct the census. Last
but not least, special thanks to the staff
members of Department of Statistics whose
efforts made possible the conduction of
Agricultural Census and appearance of this
publication.

Zaza Broladze

Chairman

Department of Statistics under
Ministry of Economic Development of
Georgia.

გამოყენებული ცნებებისა და ტერმინების ანბანური ჩამონათვალი

არასასოფლო-სამეურნეო მიწა – მეურნეობის მიწის ნაწილი, რომელიც უშუალოდ არ გამოიყენება სასოფლო-სამეურნეო წარმოებისათვის (იხ. **სასოფლო-სამეურნეო მიწა**), მაგრამ გარკვეულ როლს თამაშობს მეურნეობის საქმიანობაში. შედგება **შენობებითა და ეზოებით დაკავებული მიწისაგან, ტყეებისაგან, წყლით დაფარული მიწისაგან**.

ბაღჩეული – საზამთრო, ნესვი, გოგრა.

ბოსტნეული – მწვანელი, ბადრიჯანი, კომბოსტო, კიტრი, პომიდორი, ჭარხალი, სტაფილო, ხახვი ბოლქვად, ნიორი, ბოლოკი, წიწაკა, მწვანე ლობიო, მწვანე ბარდა, ყაბაყი.

დროებით დაუშუშავებელი მიწა – სახნავი მიწა, რომელიც **საანგარიშო პერიოდის** განმავლობაში ვერ იქნა დაუშუშავებული უსახსრობის, ამინდის არახელსაყრელი პირობების, სტიქიური უბედურების ან სხვა ხელისშემშლელი მიზეზების გამო.

ერთი შინამეურნეობის მეურნეობა – **ოჯახური მეურნეობა**, რომელსაც უძღვება (რომლის მეურნეა) ერთი **შინამეურნეობა**.

ერთწლიანი კულტურა – სასოფლო-სამეურნეო კულტურა, რომლის ზრდის სრული ციკლი ერთ წელზე ნაკლებ პერიოდს მოიცავს. აღწერის მიზნებისათვის ამავე კატეგორიას მიეკუთვნება მეურნის მიერ დათესილი მრავალწლიანი ბალახებიც (იონჯა, სამყურა, ესპარცეტი და სხვა).

ერთწლიანი კულტურების ნათესები – სახნავი მიწა, რომელზეც საანგარიშო პერიოდის განმავლობაში ერთხელ მაინც იყო დაკავებული რაიმე **ერთწლიანი კულტურით** (მრავალწლიანი ბალახების ჩათვლით).

ერთწლიანი კულტურის ნათესი ფართობი – ფართობი, რომელზეც საანგარიშო პერიოდის განმავლობაში დაითესა კონკრეტული **ერთწლიანი კულტურა**. თუ კულტურა ერთსა და იმავე ფართობზე 2-ჯერ ან მეტჯერ იქნა დათესილი, დაჯამებისას ეს ფართობი იმდენჯერვე უნდა იქნეს აღებული შესაკრებად. **შეთესილი კულტურების შემთხვევაში** შესაკრებად აიღება მთელი ფართობის ის ნაწილი, რომელიც (რესპონდენტის აზრით) მოცემულ კულტურას უკავია.

ვენახი – ვაზის **კომპაქტური ნარგავებით** დაკავებული ფართობი. აქ შედის როგორც ერთგვაროვანი (ვაზის ერთი ჯიშით დაკავებული), ისე შერეული (ვაზის რამდენიმე ჯიშით დაკავებული) ვენახები.

თანამეურნე – **შინამეურნეობა** (ან ფიზიკური პირი),

Glossary of the Terms and Concepts

Agricultural enterprise – a holding operated by (whose holder is) a subject created on the basis of the Law of Georgia “On entrepreneurs” (**individual entrepreneur, partnership, semi-partnership, limited responsibility society, joint stock company, cooperative**).

Agricultural holding – see **Holding**

Agricultural land – a part of the holding land that is directly used for agricultural production. It consists of **arable land, land under permanent crops, land under protective cover, permanent pastures and permanent meadows**.

Agricultural population – members of the households engaged in agriculture (operating family holdings).

Arable land – open air land which at the reference moment was intended for cultivation under **temporary crops** irrespective to whether actually the land has been cultivated, left purposefully fallow for increasing its productivity or left uncultivated due to impeding circumstances.

Area under a temporary crop – area on which the temporary crop has been sown during the reference period. If the crop has been sown two or more times on the same area, the area is to be taken as a summand as many times as the crop has been sown. In case of **mixed cropping**, that part of the total area is to be taken as a summand which corresponds (according to respondent’s opinion) to the given crop.

Area under water for aquaculture – natural or artificial water reservoirs (lakes, ponds) used for growing water animals (fish, frogs etc.) or plants.

Area under yards and buildings – area under buildings used for storage or keeping livestock or machinery, farmyards. Land under holder’s house and yard is also included in this category if it is a part of the **holding land**. The latter is true if the house and yard are located on a parcel where a certain agricultural production takes place. If holder’s house is located in a

რომელიც სხვა შინამეურნეობებთან (სხვა შინამეურნეობების წევრებთან) ერთად უძღვება თანამეურნეობას.

თანამეურნეობა – ოჯახური მეურნეობა, რომელსაც უძღვება (რომლის მეურნეა) რამდენიმე შინამეურნეობა ან რამდენიმე ფიზიკური პირი სხვადასხვა შინამეურნეობებიდან ყოველგვარი ფორმალურ-იურიდიული რეგისტრაციის გარეშე.

ინდივიდუალური მეწარმე – ფიზიკური პირი, დარეგისტრირებული როგორც მეწარმე “მეწარმეთა შესახებ” საქართველოს კანონის თანახმად.

იჯარით აღებული მიწა – მიწა, რომელიც მეურნის მიერ აღებულია იჯარით სხვა (ფიზიკური ან იურიდიული) პირისაგან ან სახელმწიფო დაწესებულებისაგან ფიქსირებული თანხის (ფულით ან ნატურით), მოსავლის ფიქსირებული ნაწილის (ფულით ან ნატურით) ან რაიმე მომსახურების სანაცვლოდ. მიწა ითვლება იჯარით აღებულად სახელმწიფოსაგან, თუ იგი იჯარითაა აღებული სახელმწიფო მმართველობის (როგორც წესი, ადგილობრივი) ორგანოსაგან, სახელმწიფო დაწესებულებისაგან, ან ისეთი შეზღუდული პასუხისმგებლობის ან სააქციო საზოგადოებისაგან, რომელშიც სახელმწიფოს წილი ნახევარზე მეტია. სხვა შემთხვევებში მიწა ითვლება იჯარით აღებულად კერძო პირისაგან. სახელმწიფოსაგან კერძო პირის მიერ იჯარით აღებული და ქვეიჯარით გაცემული მიწა ითვლება იჯარით აღებულად კერძო პირისაგან.

კენეროვნები – მარწყვი, ხენდრო, ჟოლო, მოცხარი, ხურტკმელი და სხვა.

კომანდიტური საზოგადოება – რამდენიმე ფიზიკური ან იურიდიული პირის მიერ “მეწარმეთა შესახებ” საქართველოს კანონის თანახმად წილობრივ საწყისებზე შექმნილი საზოგადოება, რომლის პარტნიორთა ნაწილი (კომპლემენტარები) მთელი თავისი ქონებითაა საზოგადოების ვალდებულებებისათვის პასუხისმგებელი, ხოლო მეორე ნაწილი (კომანდიტები) – მხოლოდ თავისი წილით.

კომპაქტური ნარგავები – მრავალწლიანი კულტურების ერთობლიობა, რომლებიც, ცალკე მდგომი ძირებისაგან განსხვავებით, საკმაოდ მჭიდროდ და რეგულარულადაა დარგული და რომელთათვისაც შეიძლება გარკვეული ფართობის მინიჭება.

კოოპერატივი – “მეწარმეთა შესახებ” საქართველოს კანონის თანახმად შექმნილი საზოგადოება, რომელშიც წევრები (ფიზიკური ან იურიდიული პირები) ერთიანდებიან გარკვეული საქმიანობის ერთობლივად წარმართვის მიზნით.

many-storied building or is surrounded only by a yard covered by, say, asphalt, than such house and yard are not part of the **holding land**.

Berries – strawberry, raspberry, currant, gooseberry etc.

Citrus plantation – area under **compact plantation** of lemon, orange, tangerine or grapefruit. This category includes both homogeneous (consisting of a single citrus type) and mixed (consisting of several citrus types) plantations.

Comandite society – see **Semi-partnership**.

Compact plantation – a set of **permanent crops** planted, unlike scattered trees, regularly and sufficiently densely to which a certain area may be attributed.

Cooperative – a society created on the basis of the Law of Georgia “On entrepreneurs”, where the partners (natural or legal persons) unite themselves for carrying out jointly some activity.

Fallow land – **arable land** that has not been cultivated (or has been ploughed and not sown) purposefully during the **reference period** with the aim of increasing its productivity.

Family holding – a **holding** operated by (whose **holder** is) one or several households.

Fodder crops – annual or perennial grasses, fodder roots sown specially for feeding livestock. Maize is also included in this category if it is produced only for obtaining not grains but green fodder.

Holder – a natural person, group of natural persons, a legal person or other subject which takes basic decisions on use of resources of the **holding**, operates the **holding** directly or controls its operation by a specially assigned person (a family member, a hired manager) and has financial and economic rights and responsibility for the **holding**. There are the following types of holder: one household, several households, a subject created on the basis of the Law of Georgia “On entrepreneurs” (**individual entrepreneur, partnership, semi-partnership, limited responsibility society, joint stock company, cooperative**), other subject (association,

მეურნე – ფიზიკური პირი, ფიზიკურ პირთა ერთობლიობა, იურიდიული პირი, ან სხვა სუბიექტი, რომელიც იღებს ძირითად გადაწყვეტილებებს **მეურნეობის** რესურსების გამოყენების შესახებ, უშუალოდ უძღვება **მეურნეობას** ან აკონტროლებს **მეურნეობის** გაძღოლას ამ მიზნით სპეციალურად გამოყოფილი პირის (ოჯახის წევრი, დაქირავებული მენეჯერი) მიერ და **მეურნეობის** მიმართ აქვს ფინანსური და ეკონომიკური უფლებამოსილება და პასუხისმგებლობა. მეურნის ტიპებია: ერთი **შინამეურნეობა, რამდენიმე შინამეურნეობა**, “მეწარმეთა შესახებ” საქართველოს კანონის თანახმად შექმნილი მეწარმე სუბიექტი (ინდივიდუალური მეწარმე, სოლიდარული პასუხისმგებლობის საზოგადოება, კომანდიტური საზოგადოება, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება, სააქციო საზოგადოება, კოოპერატივი), სხვა სუბიექტი (ასოციაცია, კავშირი, სახელმწიფო დაწესებულება, საგანმანათლებლო დაწესებულება, ეკლესია, მონასტერი და ა.შ.). იმ შემთხვევაში, თუ მეურნე შინამეურნეობაა, მეურნის ქვეშ აგრეთვე იგულისხმება შინამეურნეობის ის წევრი, რომელიც უშუალოდაა პასუხისმგებელი მეურნეობის გაძღოლაზე.

მეურნეობა (სასოფლო მეურნეობა) – სასოფლო-სამეურნეო აღწერის ობიექტი. ეს არის ეკონომიკური ერთეული, რომელიც ერთიანი ხელმძღვანელობის ქვეშ ეწევა სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოებას, მიუხედავად მისი ზომისა ან იურიდიული სტატუსისა. საერთაშორისოდ აღიარებული მეთოდოლოგიის თანახმად ის ეკონომიკური ერთეულები, რომლებიც ეწევიან **მხოლოდ** სასოფლო-სამეურნეო მომსახურებას, მეთევზეობას, მეტყევეობას ან ნადირობას არ განიხილებიან, როგორც სასოფლო მეურნეობები და აღწერას არ ექვემდებარებიან. ერთიანი ხელმძღვანელობა ზორციელდება სასოფლო მეურნეობის მეურნის მიერ. მეურნეობის ტიპებია: **ოჯახური მეურნეობა, თანამეურნეობა, სასოფლო-სამეურნეო საწარმო, სხვა ტიპის მეურნეობა.**

მეურნეობის მისამართი – მისამართი, რომელზედაც **მეურნეობის მიწა** მდებარეობს ან, თუ მეურნეობას მიწა არ გააჩნია, რომელზედაც მდებარეობს მეურნის საცხოვრისი ან ოფისი. თუ **მეურნეობის მიწა** რამდენიმე ნაკვეთისაგან შედგება, მაშინ მეურნეობის მისამართად მიიჩნევა იმ ნაკვეთის მისამართი, რომელზეც მდებარეობს მეურნის საცხოვრისი ან ოფისი, თუ ეს ნაკვეთი მეურნეობის მიწის ნაწილს წარმოადგენს. ასეთი ნაკვეთის არარსებობის შემთხვევაში მეურნეობის მისამართად მიიჩნევა იმ ნაკვეთის მისამართი, რომელზეც მდებარეობს მეურნეობის სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების ნაგებობები, ხოლო თუ ასეთიც არ არსებობს – რომელზედაც თავმოყრილია სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკა. ყველა ზემოაღნიშნული ტიპის ნაკვეთის არარსებობის შემთხვევაში მეურნეობის მისამართად

government agency, educational institution, church, monastery etc.). In case the holder is a household, under holder it is also understood the household member directly responsible for operating the holding.

Holding (Agricultural holding) – the object of the agricultural census. This is an economic unit engaged in agricultural production under single management without regard to its size and legal status. According to the internationally recognized methodology, the economic units engaged **only** in agricultural services, forestry, fishery or hunting are not considered as holdings and are not objects of the agricultural census. Single management is exercised by the **holder** of the agricultural holding. There are the following types of holding: **family holding, agricultural enterprise, other type holding.**

Holding address – the address where the **holding land** is located, or, if the holding is without land, the address of holder’s house or office. If the **holding land** consists of several **parcels**, the holding address is determined by the address of the parcel where holder’s house or office is located. If there is no such parcel, then the holding address is determined by the address of the parcel where holding’s agricultural structures are located. If there is no such parcel as well, the holding address is determined by the address of the parcel where agricultural machinery of the holding is located. If there is no parcel of the holding satisfying at least one of the above criteria, the holding address will be determined as the address of the parcel with the greatest area.

Holding land (Land operated by the holding) – land used directly or indirectly in holding’s productive activities. It consists of the **owned land** and **rented land**, except that part of them (if such exists) which is rented out. The holding land consists of the **agricultural** and **non-agricultural land**. It is quite possible for a holding to have no land at all (see **Holding without land**).

Holding without land – a holding for which land (owned or rented) is not a necessary input for agricultural production. For instance, a hatchery, a holding keeping livestock (say, bees) on a public land, a household living in a many-storied building and having a cattle shed in a common yard, etc.

მიიჩნევა ყველაზე დიდი ფართობის მქონე ნაკვეთის მისამართი.

მეურნეობის მიწა (მეურნეობის სარგებლობაში არსებული მიწა) – მიწა, რომელიც უშუალოდ ან არაპირდაპირ გამოიყენება მეურნეობის საქმიანობაში. შედგება მეურნის საკუთრებაში არსებული მიწისა და მეურნის მიერ იჯარით აღებული მიწისაგან, გარდა მათი იმ ნაწილისა (თუ ასეთი არსებობს), რომელიც სხვა პირზეა იჯარით გაცემული. შედგება სასოფლო-სამეურნეო და არასასოფლო-სამეურნეო მიწისაგან. არ არის გამორიცხული, მეურნეობას მიწა არ გააჩნდეს (იხ. უმიწო მეურნეობა).

მეურნეობის სარგებლობაში არსებული მიწა – იხ. მეურნეობის მიწა.

მეურნეობის ხელმძღვანელი – ფიზიკური პირი, რომელიც უშუალოდ არის პასუხისმგებელი სასოფლო-სამეურნეო საწარმოს ან სხვა ტიპის მეურნეობის გაძლოლაზე.

მრავალწლიანი კულტურა – სასოფლო-სამეურნეო კულტურა, რომელიც რამდენიმე წლის განმავლობაში არ საჭიროებს ხელახლა დარგვას ან დათესვას მოსავლის მისაღებად. აქ შედის ხეხილი, კენკროვნები, ვაზი, ციტრუსები, ჩაი, სხვა მრავალწლიანი კულტურები. არ შედის მრავალწლიანი ბალახები.

მრავალწლიანი ნარგავები – მიწა, რომელიც აღწერის საანგარიშო მომენტისათვის დაკავებული იყო მრავალწლიანი კულტურების კომპაქტური ნარგავებით (ხეხილის ბაღებით, ვენახებით, კენკროვნებით, ჩაის ან ციტრუსის პლანტაციებით ან სხვა მრავალწლიანი ნარგავებით). ამავე კატეგორიაში შედის მრავალწლიანი კულტურების სანერგეებიც.

ნაკვეთი – მეურნეობის მიწის იზოლირებული ნაწილი, მთლიანად გარშემორტყმული ისეთი ტერიტორიით (სხვა მეურნეობის მიწით, სახელმწიფო მიწით, წყლით, გზით, ტყით და ა.შ.), რომელიც მოცემული მეურნეობის მიწის ნაწილს არ წარმოადგენს.

ნასენი მიწა – სახნავი მიწა, რომელიც საანგარიშო პერიოდის განმავლობაში სპეციალურად არ იყო დამუშავებული (ან მოიხნა, მაგრამ არ დათესილა) მისი პროდუქტიულობის ამაღლების მიზნით.

იჯახური მეურნეობა – მეურნეობა, რომელსაც უძღვება (რომლის მეურნეა) ერთი ან რამდენიმე შინამეურნეობა.

პირუტყვის რაოდენობა – რაოდენობა, რომელიც საანგარიშო მომენტისათვის იმყოფებოდა მეურნეობაში (როგორც გამოზრდილი, ისე შეძენილი ან იჯარით აღებული).

Household – a person or a group of persons which live together, jointly consume food or other essentials for living and pool their incomes and property to a greater or lesser extent. Household members are not necessarily relatives of each other.

Individual entrepreneur – a natural person registered as an entrepreneur on the basis the Law of Georgia “On entrepreneurs”.

Joint holder – a household (or a natural person) that operates a joint holding together with other household(s) (member(s) of other household(s)).

Joint holding – a family holding operated by (whose holder are) several households or several natural persons from different households without any formal juridical registration.

Joint responsibility society – see Partnership

Joint stock company – a society created on the basis the Law of Georgia “On entrepreneurs” where the share of the partners is determined by the owned stock and they are responsible for society’s liabilities only by society’s property.

Land operated by the holding – see Holding land.

Land under permanent crops – land that at the reference moment was occupied by compact plantations of permanent crops (orchards, vineyards, berries, citrus or tea plantations or other permanent crops). The nurseries of permanent crops are also included in this category.

Land under protective cover – land located under permanent constructions roofed by glass or plastic.

Land under temporary crops – arable land that has been under a temporary crop at least once during the reference period.

Limited responsibility society – a society created by two or more persons on the basis the Law of Georgia “On entrepreneurs”, where the partners are responsible for society’s liabilities only by society’s property.

Livestock number – the number of livestock (grown, purchased or rented) present at the

საანგარიშო მომენტი – აღწერის პირველი ეტაპისათვის (სოფლად, 2004 წლის 27 სექტემბრიდან 4 ოქტომბრამდე) გამოკითხვის დღე, ხოლო მეორე ეტაპისათვის (რაციონულ ცენტრებში და მცირე ქალაქებში) – 2004 წლის 1 ოქტომბერი.

საანგარიშო პერიოდი – 2003 წლის 25 სექტემბრიდან 2004 წლის 24 სექტემბრამდე.

სააქციო საზოგადოება – “მეწარმეთა შესახებ” საქართველოს კანონის თანახმად შექმნილი საზოგადოება, რომელშიც პარტნიორთა წილი მათ მიერ აქციების ფლობით გამოიხატება და რომლის ვალდებულებების გამო მეწილეები პასუხს აგებენ მხოლოდ საზოგადოების ქონებით.

სათბური – მიწის ფართობი, რომელიც მოთავსებულია მინით ან პლასტიკური მასალებით გადახურული მუდმივი კონსტრუქციის ქვეშ.

სათიბი – მიწა, რომელზეც ბუნებრივად მოსული ბალახი გამოიყენება თივის დასამზადებლად. თუ ბალახი დათესილია მეურნის მიერ, ასეთი მიწა ითვლება **საკვები კულტურებით** დაკავებულ მიწად.

საკვები კულტურები – ერთწლიანი ან მრავალწლიანი ბალახები, საკვები ძირხვნები, რომლებიც დათესილია სპეციალურად პირუტყვის საკვებად. აქვე შედის სიმინდიც, თუ იგი იწარმოება მხოლოდ პირუტყვის საკვები მწვანე მასის და არა მარცვლის მისაღებად.

საკუთრებაში არსებული მიწა – საკუთრების სარეგისტრაციო მოწმობით **მეურნეზე** დარეგისტრირებული მიწა, ან მიწა საკუთრებაზე ფორმალური უფლების გარეშე, თუ ამ მიწით **მეურნე** ფაქტიურად სარგებლობს, როგორც საკუთარით.

სამარცვლე სიმინდი – სიმინდი, რომელიც იწარმოება მარცვლის მისაღებად (მიუხედავად იმისა, შემდეგ ეს მარცვალი ადამიანის თუ პირუტყვის საკვებად გამოიყენება). თუ სიმინდი იწარმოება მხოლოდ პირუტყვის საკვები მწვანე მასის მისაღებად, ასეთი სიმინდი განიხილება, როგორც **საკვები კულტურა**.

სასოფლო მეურნეობა – იხ. **მეურნეობა**.

სასოფლო-სამეურნეო საწარმო – **მეურნეობა**, რომელსაც უძღვება (რომლის **მეურნეა**) “მეწარმეთა შესახებ” საქართველოს კანონის თანახმად შექმნილი მეწარმე სუბიექტი (ინდივიდუალური მეწარმე, სოლიდარული პასუხისმგებლობის საზოგადოება, კომანდიტური საზოგადოება, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება, სააქციო საზოგადოება, კოოპერატივი).

holding at the **reference moment**.

Main activity – activity that is main income source of a **person operating the holding**

Maize for grain – maize produced for obtaining grain (even if afterwards the grain is used for feeding animals). If maize is produced for obtaining only green fodder, it is considered as a **fodder crop**.

Melons (Melons and gourds) – watermelon, melon, pumpkin.

Melons and gourds – see **Melons**.

Mixed cropping – a method of sowing **temporary crops** when several crops are jointly sown on the same plot so that no area may be attributed to any single crop.

Non-agricultural land – a part of the **holding land** that is not directly used for agricultural production (see **Agricultural land**) but still plays a role in operation of the **holding**. It consists of **area under yards and buildings**, **woodland**, area under water.

One-household holding – a **family holding** operated by (whose **holder** is) one **household**.

Orchard – area under **compact plantation** of pome fruit (apple, pear, quince), stone fruit (plums, cherries, cornel, peach, apricots), nuts (walnut, hazelnut), subtropical fruit (persimmon, fig, kiwi, pomegranate, feijoa), mulberry. This category includes both homogeneous (consisting of a single fruit type) and mixed (consisting of several fruit types) orchards.

Other area under water – natural or artificial water reservoirs (lakes, ponds) making part of the **holding land** and not used for growing water animals or plants. They may be, however, used for fishing.

Other permanent crops – bay, tung, eucalyptus, bamboo and the like.

Other type holding – a **holding** operated by (whose **holder** is) a subject other than a household or a subject created on the basis the Law of Georgia “On entrepreneurs” (association, government agency, educational institution, church, monastery etc.).

სასოფლო-სამეურნეო მიწა – მეურნეობის მიწის ნაწილი, რომელიც უშუალოდ გამოიყენება სასოფლო-სამეურნეო წარმოებისათვის. შედგება **საზნავი** მიწისაგან, **მრავალწლიანი ნარგავებისაგან**, **სათბურებისაგან**, **სათიბებისა** და **საძოვრებისაგან**.

სასოფლო-სამეურნეო მოსახლეობა – სასოფლო-სამეურნეო წარმოებაში ჩართული (ოჯახური მეურნეობის მეურნე) შინამეურნეობების წევრებისაგან შემდგარი მოსახლეობა.

საძოვარი – მიწა, რომელზეც ბუნებრივად მოსული ბალახი გამოიყენება პირუტყვის საძოვებლად. თუ ბალახი დათესილია მეურნის მიერ, ასეთი მიწა ითვლება **საკვები კულტურებით** დაკავებულ მიწად.

სახელმწიფო მეურნეობა – მეურნეობა, რომელსაც უძღვება (რომლის მეურნეა) სახელმწიფო დაწესებულება ან ისეთი **შეზღუდული პასუხისმგებლობის** ან **სააქციო საზოგადოება**, რომელშიც სახელმწიფოს წილი ნახევარზე მეტია.

საზნავი – ღია გრუნტის მიწა, რომელიც **საანგარიშო მომენტი**სათვის განკუთვნილი იყო **ერთწლიანი კულტურების** (მრავალწლიანი ბალახების ჩათვლით) მოსავლანად, იმისდა მიუხედავად **საანგარიშო პერიოდის** განმავლობაში იგი დათესილ იქნა, სპეციალურად იქნა დასვენებული პროდუქტიულობის ამაღლების მიზნით, თუ ვერ იქნა დამუშავებული ხელისშემშლელი პირობების გამო.

სოლიდარული პასუხისმგებლობის საზოგადოება – ორი ან მეტი ფიზიკური პირის მიერ “შეწარმთა შესახებ” საქართველოს კანონის თანახმად წილობრივ საწყისებზე შექმნილი საზოგადოება, რომლის ვალდებულებების გამო მეწილეები პასუხს აგებენ მთელი თავიანთი ქონებით. სოლიდარული პასუხისმგებლობის საზოგადოების პარტნიორები **თანამეურნეობისაგან** მხოლოდ იმით განსხვავდებიან, რომ ისინი იურიდიულ პირად არიან ოფიციალურად დარეგისტრირებული.

სხვა ტიპის მეურნეობა – მეურნეობა, რომელსაც უძღვება (რომლის მეურნეა) არამეწარმე სუბიექტი (ასოციაცია, კავშირი, სახელმწიფო დაწესებულება, საგანმანათლებლო დაწესებულება, ეკლესია, მონასტერი და ა.შ.).

სხვა მრავალწლიანი ნარგავები – დაფნა, ტუნგო, ევკალიპტი, ბაბუკი, ჯონჯოლი და სხვა.

სხვა წყალსატევები – ხელოვნური ან ბუნებრივი წყალსატევები (ტბები, გუბურები), რომლებიც წარმოადგენს მეურნეობის მიწის ნაწილს და არ გამოიყენება წყლის ცხოველების ან წყალმცენარეების მოსაშენებლად, თუმცა შეიძლება სათევზაოდ გამოიყენებოდეს.

Owned land –land legally registered at the name of the **holder**, as well as the land which is actually used by the holder as if owned even without any legal title

Parcel – an isolated part of the **holding land** completely surrounded by such territory (land of other holding, state land, water, road, wood etc.) which is not a part of the given holding.

Partnership (Joint responsibility society in the census questionnaire)– a society created by two or more natural persons on the basis the Law of Georgia “On entrepreneurs”, where the partners are responsible for society’s liabilities by all their property. The partners of a partnership differ from **joint holders** only by the fact that they are officially registered as a legal person.

Permanent crop – a crop that does not need replanting for several years for obtaining a harvest. This category includes fruit trees, vines, citrus trees, berries, tea, **other permanent crops**. It does not include perennial grasses.

Permanent meadow – land where naturally grown grass is used for haying. If the grass has been sown by the **holder**, such a land is considered as land under **fodder crops**.

Permanent pasture – land where naturally grown grass is used for grazing. If the grass has been sown by the **holder**, such a land is considered as land under **fodder crops**.

Person operating a holding – a natural person (a household member or the top manager of an enterprise) which is directly responsible for operating the holding.

Producing mainly for sale – when more than half (in value terms) of the agricultural production of the **holding** produced during the reference period has been sold in raw or processed form.

Producing mainly for self-consumption – when more than half (in value terms) of the agricultural production of the **holding** produced during the reference period has been used by the holding itself for final consumption in raw or processed form.

Public holding – a **holding** operated by (whose **holder** is) either a government agency

ტყეები – ბუნებრივი ან ხელოვნურად გაშენებული ხის ნარგავების მასივები, რომლებსაც აქვს რეალური ან პოტენციური ღირებულება მერქნის, შეშის წარმოების მხრივ ან აქვს ქარსაცავი მნიშვნელობა. ამ კატეგორიაში შედის სატყეო სანერგეებიც.

უმიწო მეურნეობა – მეურნეობა, რომლისთვისაც მიწა (საკუთარი ან იჯარით აღებული) არ წარმოადგენს სასოფლო-სამეურნეო წარმოებისათვის ფაქტორს. მაგალითად, საინკუბატო მეურნეობა, მეურნეობა, რომელიც ეწევა მეცხოველობას (მაგალითად მეფუტკრეობას) საზოგადო სარგებლობის მიწებზე, მრავალსართულიან სახლში მცხოვრები შინამეურნეობა, რომელსაც ბოსელი აქვს საერთო ეზოში და ა.შ.

შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება (შპს) – ერთი ან რამდენიმე პირის მიერ “შეწარმეთა შესახებ” საქართველოს კანონის თანახმად წილობრივ საწყისებზე შექმნილი საზოგადოება, რომლის ვალდებულებების გამო მეწილეები პასუხს აგებენ მხოლოდ საზოგადოების ქონებით.

შეთესილი კულტურები – ერთწლიანი კულტურების დათესვის მეთოდი, როდესაც მიწის ერთსა და იმავე ნაჭერზე რამდენიმე ერთწლიანი კულტურა ითესება ისე, რომ შეუძლებელია მხოლოდ ერთი კულტურით დათესილი ფართობის გამოყოფა.

შენობა-ნაგებობებით და ეზოებით დაკავებული მიწა – ისეთი შენობა-ნაგებობებით (ბოსელი, ნაღია და ა.შ.) დაკავებული ფართობები, რომლებიც გამოიყენება პირუტყვის, მოწყობილობების და პროდუქტების შესანახად, სასოფლო-სამეურნეო ეზოები. აქვე შედის მეურნის სახლი და კარმიდამოთი დაკავებული ტერიტორია, თუ იგი მეურნეობის მიწის ნაწილს წარმოადგენს. ამ უკანასკნელ გარემოებას მაშინ აქვს ადგილი, თუ სახლი და კარმიდამო მდებარეობს ისეთ ნაკვეთზე, რომელზეც გარკვეული სასოფლო-სამეურნეო წარმოება მიმდინარეობს. თუ მეურნის სახლი მდებარეობს მრავალსართულიან შენობაში ან გარშემორტყმულია მხოლოდ, მაგალითად, ასფალტით დაფარული ეზოთი, ასეთი სახლი და კარმიდამო მეურნეობის მიწის ნაწილს არ წარმოადგენს.

შინამეურნეობა – ერთი ან რამდენიმე პირის ერთობლიობა, რომლებიც ერთად ცხოვრობენ, ერთად მოიხმარენ საკვებს ან სხვა პირველადი მოხმარების საქონელს და მთლიანად ან ნაწილობრივ აერთიანებენ თავიანთ შემოსავალს და ქონებას. არ არის სავალდებულო, რომ შინამეურნეობის წევრები ერთმანეთის ნათესავები იყვნენ.

ცალკე მდგომი ძირი – ხეხილის, ვაზის ან ციტრუსის ძირი განიხილება როგორც ცალკე მდგომი, თუ იგი დგას მიწის იმ ფართობზე,

or a **limited responsibility society** or a **joint stock company** where more than half of the shares are owned by state.

Reference moment – at the first stage of the census (in rural area, from 27 September to 4 October 2004) the enumeration day, while at the second stage (in district centers and small towns) 1 October 2004.

Reference period – From 25 September 2003 to 24 September 2004.

Rented land – land rented by the **holder** from another (natural or legal) person or government agency for a fixed amount (in cash or in kind), for a fixed percentage of the harvest (in cash or in kind) or for a service. The rented land is considered as rented from state if it is rented from a government (as a rule, local) agency or a such a **limited responsibility society** or **joint stock company** where state owns more than half of shares. In all other cases the rented land is considered as rented from a private person.

Scattered tree (vine) – a fruit tree, a vine or a citrus tree is considered as scattered if it grows on an area not classified in Table 7 of the census questionnaire (see Annex) respectively as “**Orchards**” (column 15), “**Vineyards**” (column 17) or “**Citrus plantations**” (column 20).

Semi-partnership (Comandite society in the census questionnaire) – a society created by several natural or legal persons on the basis the Law of Georgia “On entrepreneurs”, where part of the partners are responsible for society’s liabilities by all their property while another part only by their share.

Temporary crop – a crop whose complete growing cycle is less than one year. Perennial grasses (alfalfa, trefoil, sainfoin) sown by the **holder** also belong to this category

Temporarily uncultivated land – arable land that has not been cultivated during the **reference period** due to lack of resources, unfavorable weather conditions, natural disaster or other impeding circumstances.

Vegetables – eggplant, cabbage, cucumber, tomato, beet, carrot, onion, garlic, radish, pepper (paprika), green beans, greens, marrow.

Vineyards – area under **compact plantation** of vines. This category includes both homogeneous (consisting of a single vine

რომელიც აღწერის კითხვარის (იხ. დანართი) მე-7 ცხრილში მოყვანილ კლასიფიკაციაში არ მოხვდა შესაბამისად **ხეხილის ბაღების** (მე-15 სტრიქონი), **ვენახების** (მე-17 სტრიქონი) ან **ციტრუსის პლანტაციების** (მე-20 სტრიქონი) კატეგორიაში.

ციტრუსის პლანტაცია – ლიმონის, ფორთოხლის, მანდარინის და გრეიპფრუტის **კომპაქტური ნარგავებით** დაკავებული ფართობი. აქ შედის როგორც ერთგვაროვანი (ერთი სახეობის ციტრუსით დაკავებული), ისე შერეული (სხვადასხვა სახეობის ციტრუსით დაკავებული) პლანტაციები.

ძირითადი საქმიანობა – საქმიანობა, რომელიც წარმოადგენს მეურნის ან მეურნეობის ხელმძღვანელის შემოსავლის ძირითად წყაროს.

წარმოება ძირითადად რეალიზაციისათვის – როდესაც **საანგარიშო პერიოდის** განმავლობაში მეურნეობაში ნაწარმოები სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ნახევარზე მეტი (ღირებულებით გამოსახულებაში) გაიყიდა ნედლი ან გადამუშავებული სახით.

წარმოება ძირითადად საკუთარი მოხმარებისათვის – როდესაც **საანგარიშო პერიოდის** განმავლობაში მეურნეობაში ნაწარმოები სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ნახევარზე მეტი (ღირებულებით გამოსახულებაში) ნედლი ან გადამუშავებული სახით გამოყენებულ იქნა თვით მეურნეობის მიერ საბოლოო მოხმარებისათვის.

წყალსატევები აკაკულტურისათვის – ხელოვნური ან ბუნებრივი წყალსატევები (ტბები, გუბურები), რომლებიც გამოიყენება წყლის ცხოველების (თევზი, ბაყაყი და ა.შ.) ან წყალმცენარეების მოსაშენებლად.

ხეხილის ბაღები – თესლოვანი (ვაშლი, მსხალი, კომში), კურკოვანი (ქლიავი, ჭანჭური, ღოღნაშო, ტყემალი, ალუჩა, ბალი, ალუბალი, შინდი, ატამი, გარგარი, ჭერამი), კაკლოვანი (კაკალი, თხილი), სუბტროპიკული (ხურმა, კარალიოკი, ლეღვი, კივი, ბროწეული, ფეიხოა) ხილის, აგრეთვე თუთის **კომპაქტური ნარგავებით** დაკავებული მიწის ფართობი. აქ შედის როგორც ერთგვაროვანი (ერთი სახეობის ხეხილით დაკავებული), ისე შერეული (სხვადასხვა სახეობის ხეხილით დაკავებული) ბაღები.

species) and mixed (consisting of several vine species) vineyards.

Woodland – compact plantations (both natural and artificial) of forest trees that have actual or potential value for production of timber or firewood or for wind protection. Forest tree nurseries are also included in this category.

2004 წლის პირველი ეროვნული სასოფლო-სამეურნეო აღწერა საქართველოში

სასოფლო-სამეურნეო აღწერის წინაპირობები

საქართველოს მიერ დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ ქვეყნის სოფლის მეურნეობაში მნიშვნელოვანი ძვრები მოხდა. ეს ძვრები შეეხო:

ა) **მიწათმფლობელობის სტრუქტურას:** თუ საბჭოთა კავშირის შემადგენლობაში ყოფნისას მოსახლეობის პირად სარგებლობაში (და არა კერძო საკუთრებაში) მყოფი მიწა მთელი სასოფლო-სამეურნეო მიწის მხოლოდ 7 პროცენტს შეადგენდა, 2003 წლისათვის სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების (სათბო-საძოვრების ჩათვლით) 25 პროცენტი კერძო საკუთრებაში იყო, ხოლო 30 პროცენტი – სახელმწიფოს მიერ კერძო პირებზე იჯარით გაცემული;

ბ) **სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის მწარმოებელთა სტრუქტურას:** თუ დამოუკიდებლობის მოპოვებამდე სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის უმეტესი წილი შედარებით მცირე რაოდენობის კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებზე მოდიოდა, რეფორმების შემდეგ მწარმოებელთა ეს კატეგორია საერთოდ გაქრა და წარმოების ძირითადმა მასამ (90 პროცენტზე მეტმა) ოჯახური (უპირატესად წვრილი) მეურნეობებისაა გადაინაცვლა;

გ) **წარმოების სტრუქტურას:** ტრადიციული ბაზრების დაკარგვის გამო ხილის წარმოება 2-ჯერ შემცირდა, ყურძნის – 3-ჯერ, ციტრუსების – 8-ჯერ, ჩაის – 20-ჯერ. შესაბამისად შეიცვალა **მიწათსარგებლობის სტრუქტურაც** – მასობრივი ხასიათი მიიღო მრავალწლიანი ნარგავების გაჩეხვამ ერთწლიანი კულტურების სასარგებლოდ, აგრეთვე საძოვრების გადახვნამ.

შედეგად შეიქმნა სიტუაცია, როდესაც ქვეყანაში არ არსებობდა სასოფლო-სამეურნეო მწარმოებელთა სარწმუნო ბაზა, აგრეთვე სოფლის მეურნეობის სტრუქტურის შესახებ საორიენტირო მონაცემები, რომელიც გახდებოდა საფუძველი სასოფლო-სამეურნეო სტრატეგიის შემუშავებისა და გადაწყვეტილებების მიღებისათვის. მიმდინარე შერჩევითი სასოფლო-სამეურნეო კვლევების საშუალებით ასეთი მონაცემების მიღება შეუძლებელია, მით უმეტეს ისეთ პირობებში, როდესაც სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სუბიექტთა სარწმუნო და თანადროული რეესტრის არარსებობა სათუოს ხდის თვით შერჩევითი კვლევების შედეგების საიმედოობას.

გარდა ამისა, საქართველო შეუერთდა FAO-ს (გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაცია) მიერ რეკომენდებულ 1996-2005 წლების მსოფლიო სასოფლო-სამეურნეო აღწერის პროგრამას. უფრო მეტიც, საქართველოსათვის,

First National Agricultural Census 2004 in Georgia

Background

Since independence of Georgia, fundamental changes have taken place in the agriculture of the country. These changes have affected:

a) **The land tenure structure:** whereas in the soviet times only 7 percent of the agricultural land was in private use (not ownership) of the population, in 2003 25 percent of agricultural land (including permanent pastures and meadows) was in private ownership while another 30 percent was rented by state to private persons.

b) **The structure of agricultural producers:** whereas before independence most of agricultural production took place in state and collective farms, after the reforms this category of producers has vanished completely and the bulk of production (more than 90 percent) has shifted to family (in most part small) holdings.

c) **The production structure:** due to disruption of traditional markets, fruit production has fallen 2 times, grape production 3 times, citrus production 8 times and tea production 20 times. **The land use structure** has also changed correspondingly – permanent crops were cut down to give way to temporary crops, pastures were ploughed.

This resulted in a situation where no reliable frame of agricultural producers of the country was available, as well as no benchmark indicators about the structure of agriculture which would become a basis for development of agricultural strategies and decision making. It is impossible to obtain such kind of information by means of current sampling surveys, especially under the conditions where non-existence of a reliable frame makes even the results of the sampling surveys disputable.

Besides, Georgia joined the Programme for the World Census of Agriculture 2000 recommended by FAO (Food and Agriculture Organization of the UN). Moreover, for Georgia, a country striving for integration into European structures, the importance of the data collected during the agricultural census is invaluable for harmonizing agricultural data with EU requirements.

The above internal and external factors have led Georgian government to the decision of conducting agricultural census. This decision

როგორც ევროსტრუქტურებში ინტეგრაციისკენ მსწრაფი ქვეყნისათვის, განუზომელია აღწერის პროცესში მოპოვებული ინფორმაციის მნიშვნელობა სასოფლო-სამეურნეო მონაცემების ევროკავშირის მოთხოვნებთან კარმონიზაციის კუთხით.

ზემოხსენებულმა საშინაო და საგარეო ფაქტორებმა განაპირობა საქართველოს მთავრობის გადაწყვეტილება სასოფლო-სამეურნეო აღწერის ჩატარების შესახებ. გადაწყვეტილება განაზოციელა საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს საქვეუწყებო დაწესებულებამ – სტატისტიკის დეპარტამენტმა სოფლის მეურნეობის სამინისტროსთან მჭიდრო თანამშრომლობით.

აღწერის საკანონმდებლო ბაზა

აღწერის საკანონმდებლო ბაზას წარმოადგენს:

ა) საქართველოს კანონი “სტატისტიკის შესახებ”. მასში მითითებულია, რომ სტატისტიკის დეპარტამენტი ატარებს მოსახლეობისა და სხვა აღწერებს. გარდა ამისა, ეს კანონი უზრუნველყოფს აღწერის შედეგად მოპოვებული პერსონალური მონაცემების კონფიდენციალურობასა და რესპონდენტების პასუხისმგებლობას უტყუარი ინფორმაციის მიწოდებისათვის.

ბ) საქართველოს პრეზიდენტის 2003 წლის 8 აპრილის № 123 ბრძანებულება “სასოფლო-სამეურნეო აღწერის შესახებ”.

გ) საქართველოს პრეზიდენტის 2000 წლის 4 დეკემბრის № 512 ბრძანებულება. საქართველოს სტატისტიკის განვითარების 2001-2005 წლების სახელმწიფო პროგრამის შესახებ”.

აღწერით მოცული ტერიტორია და მეურნეობები

იმის გამო, რომ 2004 წელს ვერ მოხერხდა სახელმწიფო ბიუჯეტში აღწერის სრული მასშტაბით ჩატარებისათვის საჭირო სახსრების მობილიზება, აღწერის საველე სამუშაოები ორ ეტაპად ჩატარდა. პირველ ეტაპზე – 2004 წლის 25 სექტემბრიდან 4 ოქტომბრამდე – აღწერით მოცულ იქნა საქართველოს სოფლები, ხოლო მეორე ეტაპზე – 2005 წლის 14-23 აპრილს – საქართველოს რაიონული ცენტრები და მცირე ქალაქები. მეორე ეტაპის ჩატარება აუცილებელი იყო, ვინაიდან საქართველოს მცირე ქალაქები ცხოვრების სტილით სოფელთან საკმაოდ ახლოსაა და, როგორც აღწერის შედეგებმა აჩვენა, ამ ქალაქებში მცხოვრებ მინამეურნეობათა ორ მესამედზე მეტი, ამა თუ იმ ფორმით, სოფლის მეურნეობაშია ჩართული.

ორ ეტაპად ჩატარებული აღწერის შედეგების თავსებადობის უზრუნველსაყოფად აღწერის მეორე ეტაპზე გამოკითხვისას საანგარიშო პერიოდად აღებულ იქნა არა აღწერის მომენტის

was implemented by Department of Statistics under Ministry of Economic Development of Georgia in close cooperation with Ministry of Agriculture of Georgia.

Legal basis of the census.

The following legal acts constitute the legal basis of the census:

a) Law of Georgia “On statistics”. Therein it is indicated that Department of Statistics conducts population and other censuses. Besides, this law ensures the confidentiality of the personal data collected during the census as well as respondent’s responsibility for providing truthful information.

b) Decree # 123 of 8 April 2003 by President of Georgia “On Agricultural Census”.

c) Decree # 512 of 4 December 2000 by President of Georgia “On State Program of Development of Statistics of Georgia in 2001-2005”.

Coverage of the census

Due to the fact that sufficient resources for the full-scope census could not be allocated in the state budget of 2004, the field work of the census was conducted in two stages. The first stage, from 25 September to 4 October 2004, has covered the rural area, while the second stage, from 14 to 23 April 2005 has covered the district centers and small towns of Georgia. The second stage was indispensable because small towns of Georgia by their lifestyle are very close to the rural area and, as the census has shown, more than two thirds of their households are engaged in agriculture.

For ensuring the consistence of the data of the two-stage census, at the second stage the reference period was set not to 12 months before the enumeration but to the corresponding period of the first stage (from 25 September 2003 to 25 September 2004), and the reference moment was set not to the enumeration day but to 1 October 2004. Respectively, during the second stage only the holdings existing at 1 October 2004 were enumerated.

The census did not cover 5 big cities of Georgia (Tbilisi, Kutaisi, Batumi, Rustavi, Poti) not constituting part of any district. According to international practice, such a coverage is quite satisfactory. However, due to specific conditions of Georgia when a certain part of the inhabitants of the above 5 cities

წინა 12 თვე, არამედ პირველი ეტაპის შესაბამისი პერიოდი (2003 წლის 25 სექტემბრიდან 2004 წლის 24 სექტემბრამდე), ხოლო საანგარიშო მომენტად – არა აღწერის დღე, არამედ 2004 წლის 1 ოქტომბერი. შესაბამისად, მეორე ეტაპზე აღირიცხებოდა და აღიწერებოდა ის მეურნეობები, რომლებიც არსებობდნენ არა აღწერის მომენტისათვის, არამედ 2004 წლის 1 ოქტომბრისათვის.

აღწერით არ იქნა მოცული საქართველოს 5 დიდი ქალაქი – თბილისი, ქუთაისი, ბათუმი, რუსთავი და ფოთი, რომლებიც არცერთი რაიონის შემადგენლობაში არ შედიან. საერთაშორისო პრაქტიკით ასეთი მოცვა სავსებით დამაკმაყოფილებელია. თუმცა, საქართველოს სპეციფიკური პირობებიდან გამომდინარე, როდესაც ზემოხსენებულ 5 ქალაქში მცხოვრებთა გარკვეული ნაწილს აქვს საკუთრებაში მყოფი ან იჯარით აღებული მიწა და სასოფლო-სამეურნეო წარმოებას ეწევა, სასურველი იქნებოდა აღწერის ამ ქალაქებშიც ჩატარება. სამწუხაროდ, ეს შეუძლებელი აღმოჩნდა. ერთის მხრივ, ამ ქალაქებში საქართველოს შინამეურნეობათა დაახლოებით 40 პროცენტი ცხოვრობს და ფინანსური შეზღუდვების გამო შეუძლებელი იყო მათი სრულად შემოვლა (ეს პრაქტიკულად მოსახლეობის სრული აღწერის ტოლფასი იქნებოდა); მეორეს მხრივ, იმ პირთა მეტნაკლებად სარწმუნო სია, რომლებიც ამ 5 ქალაქში ცხოვრობენ და ფლობენ ან იჯარით აქვთ აღებული მიწა, პრაქტიკულად არ არსებობდა და მისი შედგენა (კვლავ ფინანსური შეზღუდვების გამო) დროის მცირე მონაკვეთში შეუძლებელი აღმოჩნდა.

გარდა ამისა, აღწერით არ იქნა მოცული საქართველოს არაკონტროლირებადი ტერიტორიები: აფხაზეთი მთლიანად (კოდორის ხეობის გარდა), თანამედროვე ჯავის რაიონი მთლიანად, თანამედროვე გორის, ქარელის, საჩხერის, ონის რაიონების ის ნაწილები, რომლებიც ადრე ყოფილი სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის შემადგენლობაში შედიოდნენ, აგრეთვე ახალგორის რაიონის მცირე ნაწილი (იხ. საქართველოს თანამედროვე ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული დაყოფის ამსახველი რუკა).

ამრიგად, წინამდებარე პუბლიკაციაში მოყვანილი შედეგების ანალიზისას გათვალისწინებული უნდა იქნას, რომ ისინი ეხება საქართველოს კონტროლირებად ტერიტორიაზე განლაგებულ იმ მეურნეობებს, რომელთა მეურნეობი საქართველოს 5 დიდი ქალაქის (თბილისი, ქუთაისი, ბათუმი, რუსთავი, ფოთი) გარეთ ცხოვრობენ.

აღწერის ორგანიზაცია, მეთოდოლოგია და შედეგები

პირველ ეტაპზე აღწერა ჩატარდა საქართველოს 60 რაიონის 912 საკრებულოში, ხოლო მეორე ეტაპზე – 92 ქალაქდასახლებაში

either possesses or rents land for agricultural production, it would be desirable to carry out the census in these cities as well. Unfortunately this turned out unfeasible. On the one hand, about 40 percent of the households of Georgia live in those 5 cities and due to financial restrictions it was impossible to visit all of them (that would be equivalent to a whole-scope population census). On the other hand, there was practically no reliable list of those persons who live in those cities and own or rent land, and making up such a list in a short period of time turned out unfeasible (again due to financial restrictions).

Besides, uncontrolled territories of Georgia were not covered as well: Abkhazia completely (except Kodori gorge), present-day Java district completely, those parts of the present-day Gori, Kareli., Sachkhere, Oni districts which earlier were parts of the former South Ossetian Autonomous Area, as well as a small part of Akhlagori district (see the map of the present-day administrative and territorial division of Georgia).

Therefore, when analyzing the results given in the present publication, it should be taken into account that they concern those holdings on the controlled territory of Georgia whose holders live outside 5 big cities of Georgia (Tbilisi, Kutaisi, Batumi, Rustavi, Poti).

Organization, methodology and results of the census.

At the first stage the census was conducted in 912 rural sakrebulo (communities) of 60 districts of Georgia and at the second stage in 92 small towns (among them 60 district centers). The territory covered by the census was divided into 1316 supervisor areas (1062 in the rural and 254 in the urban area). Each supervisor area was divided into enumeration areas (on average 6 enumeration areas per supervisor area in villages and 5 enumeration areas in small towns). In total, 7200 enumeration areas were created in Georgia (5904 in the rural and 1296 in the urban area). Each enumeration area was a working ground for one enumerator while each supervisor area for one supervisor. Besides, in each district the census was supervised by the head of district statistical office and a special representative of Department of Statistics.

For training enumerators, supervisors, heads of district statistical offices and representatives of Department of Statistics, a

(მათ შორის 60 რაიონულ ცენტრში). აღწერით მოცული ტერიტორია დაიყო 1316 საინსტრუქტორო უბნად (1062 სოფლად და 254 ქალაქად), ხოლო თითოეული საინსტრუქტორო უბანი თავის მხრივ დაიყო სააღწერო უბნებად (ერთ საინსტრუქტორო უბანზე სოფლად საშუალოდ 6 სააღწერო უბანი მოდიოდა, ხოლო ქალაქად – 5). სულ საქართველოში 7200 სააღწერო უბანი შეიქმნა (5904 სოფლად და 1296 ქალაქად). ყოველი სააღწერო უბანი წარმოადგენდა ერთი აღმწერის სამუშაო არეალს, ხოლო ყოველი საინსტრუქტორო უბანი – ერთი ინსტრუქტორ-კონტროლიორის სამუშაო არეალს. გარდა ამისა, ყოველი რაიონის ტერიტორიაზე აღწერას ხელმძღვანელობდნენ სტატისტიკის რაიონული განყოფილების უფროსი და სტატისტიკის დეპარტამენტიდან სპეციალურად მივლინებული წარმომადგენელი.

აღმწერებისა და ინსტრუქტორ-კონტროლიორების, აგრეთვე სტატისტიკის რაიონული განყოფილებების ხელმძღვანელებისა და სტატისტიკის დეპარტამენტის წარმომადგენელთა სწავლებისათვის სპეციალური 5-დღიანი პროგრამა იქნა შემუშავებული. სტატისტიკის დეპარტამენტის ცენტრალურ ოფისში ჯერ სტატისტიკის რაიონული განყოფილებების უფროსების სწავლება, შემდეგ კი სტატისტიკის დეპარტამენტის წარმომადგენლების სწავლება ჩატარდა. ამის შემდეგ სტატისტიკის დეპარტამენტის წარმომადგენლები მივლინებულ იქნენ რაიონებში, სადაც მათ სწავლება ჩაუტარეს ინსტრუქტორ-კონტროლიორებს, რომლებმაც შემდგომ თავის მხრივ აღმწერებს ჩაუტარეს სწავლება (აღწერის მეორე ეტაპზე, მათი შედარებით მცირე რიცხვის გამო, აღმწერებს და ინსტრუქტორ-კონტროლიორებს სწავლება ერთად ჩაუტარდათ უშუალოდ სტატისტიკის დეპარტამენტის წარმომადგენლების მიერ). სწავლების ერთგვაროვნების და მაღალი ხარისხის უზრუნველსაყოფად სტატისტიკის დეპარტამენტის წარმომადგენლებს და ინსტრუქტორ-კონტროლიორებს სპეციალური მეთოდური მასალები დაურიგდათ სავარჯიშოებითა და ტესტებითურთ. გარდა ამისა, თითოეული აღმწერის სამუშაო ინსტრუმენტარში შედიოდა აღწერის კითხვარის შევსების დეტალური ინსტრუქცია.

აღწერის სავსე სამუშაოები ორი ეტაპისაგან შედგებოდა: წინასწარი შემოვლისა და მონაცემთა შეგროვებისაგან. წინასწარი შემოვლის პერიოდში აღმწერებმა შემოიარეს თავისი სააღწერო უბნის ტერიტორიაზე არსებულ ყველა საცხოვრისი, აგრეთვე სასოფლო-სამეურნეო საწარმოს და სხვა ტიპის სასოფლო მეურნეობის ყველა ოფისი და გამოავლინეს ყველა არსებული მეურნეობა. არ იყო გამორიცხული, რომ რომელიმე შინამეურნეობაში რამდენიმე მეურნეობა გამოვლენილიყო, მაგალითად, ერთი ოჯახური მეურნეობა, ერთი თანამეურნეობა და ერთი ინდივიდუალური სასოფლო-სამეურნეო საწარმო. თანამეურნეოთა ორმაგი აღრიცხვის თავიდან ასაცილებლად თითოეულ აღმწერს ჰქონდა თანამეურნეო აღრიცხვის სპეციალური ფორმა,

special 5-day training program was elaborated. In the central office of Department of Statistics first heads of district statistical offices were trained followed by special representatives of Department of Statistics. After that, the representatives of Department for Statistics were sent to districts where they trained the supervisors who later trained the enumerators (at the second stage of the census, due to their relatively small number, the enumerators and supervisors were trained together by the representatives of Department of Statistics). For ensuring uniformity and high quality of the training, the representatives of Department of Statistics and supervisors were equipped with special training materials including exercises and tests. Besides, enumeration tools of each enumerator contained detailed instruction manual for completing the census questionnaire.

Field work of the census consisted of two steps: preliminary tour and enumeration. During the preliminary tour, the enumerators visited all dwellings within the territory of their enumeration areas, as well as offices of agricultural enterprises and other type holdings. They revealed all existing holdings. It was quite possible that several holding would be revealed in a household, e.g., a family holding, a joint holding and an individual agricultural enterprise. For avoiding double enumeration of joint holders, enumerators were given a special form where, in case of revealing a joint holding, they recorded identification data of all joint holders. On the basis of that form different questionnaires referring to the same joint holding were identified and only one of them took part in data processing.

At the second stage of field works, for every holding revealed during the preliminary tour a questionnaire was completed. The questionnaire is attached in the Annex and it will give the reader a complete idea about the type of information collected during the census.

During the census the enumerators visited every household living in the rural area and small towns. Each household which carried out any kind of agricultural activity (i.e. owned or rented land or livestock for agricultural production) irrespective to its scale was considered a holder of a family holding and a questionnaire was completed for it. Moreover even for the households with no agricultural production the questionnaire was partly completed (namely, its 2nd, 4th, 5th and 13th tables, see Annex). Thus the advantage of the agricultural census was taken for carrying out a

რომელშიც თანამეურნეობის გამოვლენის შემთხვევაში თანამეურნეთა საიდენტიფიკაციო მონაცემები აღირიცხებოდა. ამ ფორმის საფუძველზე მონაცემთა დამუშავების პროცესში მოხდა ერთ თანამეურნეობაზე შევსებული კითხვარების იდენტიფიკაცია და მონაცემთა დამუშავებაში ამ კითხვართაგან მხოლოდ ერთმა მიიღო მონაწილეობა.

საველე სამუშაოების მეორე, მონაცემთა შეგროვების ეტაპზე წინასწარი შემოვლისას გამოვლენილი თითოეული მეურნეობისათვის ივსებოდა აღწერის კითხვარი. აღწერის კითხვარი დანართშია მოყვანილი და იგი მკითხველს სრულ წარმოდგენას შეუქმნის სასოფლო-სამეურნეო აღწერის პროცესში მოპოვებული ინფორმაციის შესახებ.

აღწერის პროცესში შემოვლილ იქნა სოფლად და მცირე ქალაქებში მცხოვრები ყველა შინამეურნეობა. თითოეული შინამეურნეობა, რომელიც გარკვეული სახის სასოფლო-სამეურნეო წარმოებას ეწეოდა, ე.ი. რომელიც ფლობდა (საკუთრებაში ან იჯარით) სასოფლო-სამეურნეო წარმოებისათვის გამოყენებულ მიწას ან პირუტყვს მიუხედავად ამ წარმოების მასშტაბისა, ჩათვლილ იქნა ოჯახური მეურნეობის მეურნედ და მისთვის შევსებული იქნა კითხვარი. უფრო მეტიც, კითხვარი ნაწილობრივ (სახელდობრ, მხოლოდ მე-2, მე-4, მე-5 და მე-13 ცხრილები, იხ. დანართი) შევსებულ იქნა იმ შინამეურნეობებისათვისაც, რომლებიც არავითარ სასოფლო-სამეურნეო წარმოებას არ ეწეოდნენ. ასე რომ, ფაქტიურად სასოფლო-სამეურნეო აღწერა გამოყენებულ იქნა სოფლად და მცირე ქალაქებში მოსახლეობის მიკროაღწერის ჩასატარებლად. წინამდებარე პუბლიკაციაში ნაწილობრივ შევსებული კითხვარები გამოყენებულ იქნა მხოლოდ 9.3 ცხრილში მოყვანილი შედეგების მისაღებად, რომელიც მოსახლეობის სასურსათო უსაფრთხოებას ეხება.

აღწერის ძირითადი შედეგები ცხრილების სახით არის მოყვანილი. სასოფლო-სამეურნეო აღწერის წინამდებარე მიმოხილვა, პუბლიკაციაში გამოყენებული ცნებების ანბანური ჩამონათვალი, აგრეთვე ცხრილებისადმი ქვემოთმოყვანილი კომენტარები ცხრილების ადეკვატური აღქმისათვის აუცილებელ სრულ ინფორმაციას მიაწვდის ინფორმაციის მომხმარებელს, აგრეთვე სრულ წარმოდგენას შეუქმნის მას აღწერის მეთოდოლოგიის შესახებ.

აღწერის შედეგად დაფიქსირდა 730 ათასამდე მეურნეობა, მათ შორის დაახლოებით 595 ათასი სოფლად. ამ მეურნეობათაგან მხოლოდ 820-ია სასოფლო-სამეურნეო საწარმო, ხოლო 475 – სხვა ტიპის მეურნეობა.

როგორც მოსალოდნელი იყო, საბჭოთა კავშირის დროინდელ პერიოდთან შედარებით მრავალწლიანი ნარგავების ფართობების მკვეთრი კლება დაფიქსირდა. თუ 1988 წელს ოფიციალური მონაცემებით ხეხილის ბაღების ფართობი 130.5 ათას ჰა-ს უდრიდა, აღწერის მონაცემებით 2004 წელს მან მხოლოდ 37.0 ათასი ჰა შედგინა. ვენახების

micro-census of population in the rural area and small towns. The partly completed questionnaires were used for producing Table 9.2 of this publication concerning food security of the population.

The main results of the census are presented as tables. The present overview of the census, the Glossary of the Terms and Concepts, as well as the Comments to the Tables given below will provide the user with all necessary information for adequately understanding the tables. They will also give the reader a complete idea about census methodology.

Up to 730 thousand holdings were revealed during the census, of which about 595 thousand in the rural area. Of those holdings, only 820 are agricultural enterprises and 475 other type holdings.

As expected, the census has revealed a substantial decrease of area under permanent crops. Whereas according to official data in 1988 the area under orchards was 130.5 thousand ha, according to the census results in 2004 it equaled 37.0 thousand ha. The area under vineyards decreased from 117.7 thousand to 37.7 thousand ha, the area under citrus plantations from 27.1 thousand to 8.7 thousand, the area under tea plantations from 64.8 thousand to 11.5 thousand. In return, areas under some temporary crops have increased: for wheat from 88.5 thousand ha in 1988 to 94.9 thousand ha in 2004, for maize (for grain) from 108.8 thousand ha to 162.9 thousand ha, for sunflower from 12.4 thousand ha to 23.4 thousand ha. However, on the whole the area of arable land has considerably decreased – from 785.4 thousand in 1988 to 472.1 thousand ha in 2004, mainly at the expense of the drastic fall of area under fodder crops – from 344.8 thousand to 20.3 thousand ha.

ფართობი 117.7 ათასიდან 37.7 ათას ჰა-მდე შემცირდა, ციტრუსის პლანტაციების – 27.1 ათასიდან 8.7 ათასამდე, ხოლო ჩაის პლანტაციების – 64.8 ათასიდან 11.5 ათასამდე. სამაგიეროდ გაიზარდა ზოგიერთი ერთწლიანი კულტურის ნათესი ფართობი: ხორბლის – 1988 წლის 88.5 ათასი ჰა-დან აღწერით დაფიქსირებულ 94.9 ათას ჰა-მდე, სამარცვლე სიმინდის – 108.8 ათასი ჰა-დან 162.9 ათას ჰა-მდე, მზესუმზირის – 12.4 ათასი ჰა-დან 23.4 ათას ჰა-მდე. თუმცა მთლიანობაში სახნავად გამოყენებული მიწის ფართობი საგრძნობლად შემცირდა: 1988 წლის 785.4 ათასიდან 472.1 ათას ჰა-მდე, ძირითადად საკვები კულტურებით დაკავებული ფართობის კატასტროფული კლების ხარჯზე – 344.8 ათასიდან 20.3 ათას ჰა-მდე.

კომენტარები ცხრილებისადმი:

ზოგადი კომენტარები:

ცხრილებში მოყვანილი ფართობები დამრგვალებულია ერთეულამდე სიზუსტით, ხოლო პროცენტები – მეათედამდე სიზუსტით. ჩანაწერი “0” ან “0.0” ნიშნავს, რომ შესაბამისი მოვლენა არსებობს, მაგრამ მისი სიდიდე იმდენად მცირეა, რომ დამრგვალებისას ნულს იძლევა, ხოლო ჩანაწერი “-” ნიშნავს, რომ შესაბამისი მოვლენა არ არსებობს. თუ ცხრილში რომელიმე რაიონი მთლიანად გამოტოვებულია, ეს ნიშნავს, რომ ამ რაიონში შესაბამისი მოვლენა არცერთი სვეტისათვის არ არსებობს.

თანდართულ კომპაქტურ დისკზე ნაბეჭდი ცხრილების უმრავლესობისათვის განთავსებულია სამი ვერსია: ა) – ყველა მეურნეობისათვის, რომელიც ემთხვევა ნაბეჭდ ცხრილს, ბ) – ოჯახური მეურნეობებისათვის და გ) – სასოფლო-სამეურნეო საწარმოებისათვის. თუ რომელიმე ცხრილს ბ) ან გ) ვერსია აკლია, ეს ნიშნავს, რომ მეურნეობათა შესაბამისი კატეგორიისათვის მოცემული მოვლენა არ არსებობს.

კომენტარები 1-ლი განყოფილებისადმი

ამ განყოფილებაში მოყვანილი შედეგები ეხება მდგომარეობას საანგარიშო მომენტისათვის (2004 წლის 1 ოქტომბერი), გარდა 1.9 ცხრილისა, რომლის შედეგები ასახავს საანგარიშო პერიოდის (2003 წლის 25 სექტემბრიდან 2004 წლის 24 სექტემბრამდე) განმავლობაში წარმოებული სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის გამოყენებას.

კომენტარები მე-2 განყოფილებისადმი

ამ განყოფილებაში მოყვანილი შედეგები ეხება მდგომარეობას საანგარიშო მომენტისათვის (2004 წლის 1 ოქტომბერი), გარდა 2.1.4 და 2.2.5-2.2.7 ცხრილებისა, რომლებშიც მოყვანილი მონაცემები ერთწლიანი კულტურების ნათესების, ნასენი და ღროებით დაუმუშავებელი მიწის შესახებ ასახავს მიწის გამოყენებას საანგარიშო პერიოდის (2003 წლის 25 სექტემბრიდან 2004 წლის 24 სექტემბრამდე) განმავლობაში.

ამასთან უნდა აღინიშნოს, რომ ცხრილებში მოყვანილი შედეგები მეურნეობების მიერ მიწის ფაქტიურ გამოყენებას ასახავს და არა მიწის კადასტრში ან რაიმე ოფიციალურ დოკუმენტებში დაფიქსირებულ ფართობებს. ასე მაგალითად:

- მეურნეობების სარგებლობაში არსებული მიწა არ მოიცავს მიწას, რომელიც პრივატიზაციის პერიოდში შინამეურნეობებს დაურიგდათ და მას შემდეგ ის საერთოდ არ გამოყენებულა სასოფლო-სამეურნეო წარმოებისათვის, სათიბად ან საძოვრადაც კი (ასეთი შემთხვევები საკმაოდ გავრცელებულია);

Comments to the Tables:

General comments:

The areas given in the tables are rounded to within 1 while percentages to within 0.1. The entries “0” and “0.0” mean that the corresponding value is positive but so small that after rounding it amounts to zero. The entry “-” means that the corresponding phenomenon does not exist at all. If a district is omitted from a table, this means that in that district the corresponding phenomenon does not exist for every column.

The attached CD contains three versions for most of tables: a) for all holdings, coinciding with the printed version, b) for family holdings, and c) for agricultural enterprises. If version b) or c) is absent for a table, this means that the given phenomenon does not exist for the corresponding category of holdings.

Comments to Section 1

The results of this section concern the situation at the reference moment (October 1 2004) except Table 1.9, which reflects the use of holding's production during the reference period (from 25 September 2003 to 24 September 2004).

Comments to Section 2

The results of this section concern the situation at the reference moment (October 1 2004) except Tables 2.1.4 and 2.2.5-2.2.7 whose data on land under temporary crops, fallow land and temporarily uncultivated land reflect land use during the reference period (from 25 September 2003 to 24 September 2004).

It should be noted that the results of the tables reflect the actual use of land, not the areas recorded in land cadastre or other official documents. For instance:

- Land operated by a holding does not include the land which was given to households during privatization process but not used after that for agricultural production, even as permanent pastures or meadows (such cases are quite common);

- Often during the privatization process the land given or rented to a holding is recorded as arable land or land under permanent crops but due to non-cultivation, cutting down or scarcity of trees it is actually

- ხშირად პრივატიზაციისას მეურნეობის საკუთრებაში გადაცემული ან მეურნეობის მიერ იჯარით აღებული მიწა ფორმალურად დაფიქსირებულია, როგორც სახნავი ან მრავალწლიანი ნარგავებით დაკავებული, მაგრამ დაუმუშავებლობის, გაჩეხვის ან უკიდურესი სიმეჩხრის გამო იგი ფაქტურად გამოიყენება როგორც სათიბი ან საძოვარი, ან პირიქით, მიწა მეურნეს საკუთრებაში გადაეცა ან იჯარით გაიცა როგორც სათიბი ან საძოვარი, მაგრამ შემდეგ მოიხნა ან იქ მრავალწლიანი ნარგავები გაშენდა. ყოველ ასეთ შემთხვევაში აღწერისას მიწა აღირიცხა მისი ფაქტური გამოყენების მიხედვით.

კომენტარები მე-3 განყოფილებისადმი

ამ განყოფილებაში მოყვანილი შედეგები ეხება მიწის გამოყენებას საანგარიშო პერიოდის (2003 წლის 25 სექტემბრიდან 2004 წლის 24 სექტემბრამდე) განმავლობაში.

კონკრეტული ერთწლიანი კულტურის ნათესი ფართობი განისაზღვრება საანგარიშო პერიოდის განმავლობაში მეურნეობის მიწაზე ამ კულტურით დათესილი (მრავალწლიანი ბალახების შემთხვევაში არაუმეტეს ბოლო 5 წლის განმავლობაში დაკავებული) ფართობების ჯამი, თუნდაც ეს დათესვა მეორედ ან მეტჯერ იყოს მოხდენილი. გარდა ამისა, აღწერის კითხვარში, და შესაბამისად ამ განყოფილების ცხრილებში მოყვანილი ერთწლიანი კულტურების ჩამონათვალი არ მოიცავს ყველა კულტურას (მაგალითად ქერს, ჭვავს, პარკოსნებს, თამბაქოს). ამდენად 3.1.1 ცხრილში დაფიქსირებული ერთწლიანი კულტურების ნათესი ფართობების ჯამი შეიძლება ნაკლები ან მეტიც კი (იმ შემთხვევაში, თუ ერთსა და იმავე ფართობზე ორჯერ ან მეტჯერ დათესვის ეფექტი გადაფარავს კულტურების არასრული მოცვის ეფექტს) იყოს 2.1.4 ცხრილში მოყვანილი ერთწლიანი კულტურების ნათესების ფართობზე, რომელიც გამოხატავს სახნავი მიწის იმ ნაწილს, რომელზედაც საანგარიშო პერიოდის განმავლობაში ერთხელ მაინც დაითესა რაიმე ერთწლიანი კულტურა.

კომენტარები მე-4 – მე-6 განყოფილებებისადმი

ამ განყოფილებებში მოყვანილი ყველა ცხრილი ასახავს მდგომარეობას საანგარიშო მომენტისათვის (2004 წლის 1 ოქტომბერი).

ცხრილებში მოყვანილი ხეხილის და ციტრუსის სახეობებისადმი, აგრეთვე ვაზის ჯიშებისადმი მინიჭებული ფართობები მიღებულია არა უშუალოდ გამოკითხვის, არამედ შეფასების შედეგად.

სახელდობრ, თითოეული მეურნეობისათვის:

ა) აღწერის კითხვარის (იხ. დანართი) მე-7 ცხრილის მე-15 სტრიქონში მითითებული ხეხილის ბაღების ფართობი გადანაწილდა მე-8 ცხრილის 1-ლ – მე-17 სტრიქონებში ჩამოთვლილ სახეობებზე

used as a permanent meadow or pasture; or in contrary, the land was given or rented to a holder as a permanent pasture or meadow but later it has been ploughed or an orchard was laid out on it. In all such cases the actual use of land was recorded.

Comments to Section 3

The results of this section concern land use during the reference period (from 25 September 2003 to 24 September 2004).

Sown area of a specific temporary crop is determined as the sum of areas sown under that crop during the reference period (in case of perennial grasses occupied during at most last 5 years) even if that was a second or more times sowing on that area. Besides, the list of temporary crops in the census questionnaire, and respectively in the tables of this section, is incomplete (e.g. it does not include barley, rye, pulses, tobacco). Therefore the sum of the areas of temporary crops given in Table 3.1.1 may be less than the area under temporary crops indicated in Table 2.1.4 or even may exceed it (in case the effect of multiple sowing overrides the effect of the incomplete list of crops). The latter figure indicates the area which has been occupied at least once by a temporary crop during the reference period.

Comments to Sections 4 - 6

In these sections all tables reflect the situation at the reference moment (October 1 2004).

The areas attributed to specific fruit or citrus types and vine species are obtained not by direct data collection but by estimation.

Namely, for each holding:

a) The area of orchards indicated in the 15th row of Table 7 of the census questionnaire (see Annex) has been distributed among the fruit types listed in the rows from 1 to 17 of Table 8 proportionally to the numbers of trees indicated in the first column of the same table and the standard area occupied by one tree.

b) The area of vineyards indicated in the 17th row of Table 7 has been distributed among the vine species indicated in Table 9 proportionally to the numbers of trees indicated in the second column the same table.

g) The area of citrus plantations indicated in the 20th row of Table 7 has been distributed among the citrus types listed in the rows from 18 to 21 of Table 8 proportionally to the numbers of trees indicated in the first

ამავე ცხრილის პირველ სვეტში მითითებული ძირების რაოდენობისა და ერთი ძირის შესაბამისი ფართობის ნორმის პროპორციულად.

ბ) მე-7 ცხრილის მე-17 სტრიქონში მითითებული ვენახების ფართობი გადაწილდა მე-9 ცხრილში მითითებულ ჯიშებზე ამავე ცხრილის მეორე სვეტში მითითებული ძირების რაოდენობის პროპორციულად.

გ) მე-7 ცხრილის მე-20 სტრიქონში მითითებული ციტრუსის პლანტაციების ფართობი გადაწილდა მე-8 ცხრილის მე-18 – 21-ე სტრიქონებში ჩამოთვლილ სახეობებზე ამავე ცხრილის პირველ სვეტში მითითებული ძირების რაოდენობისა და ერთ ძირის შესაბამისი ფართობის ნორმის პროპორციულად.

დ) ხილის ან ციტრუსის თითოეული სახეობის და ვაზის თითოეული ჯიშის ფართობი გადაწილდა მსხმოიარე და არამსხმოიარე ასაკის ძირებზე მათი რაოდენობის პროპორციულად.

შედეგად, მაგალითად, ვაშლის ბაღების ფართობში შედის არა მხოლოდ ვაშლის ერთგვაროვანი ბაღების ფართობი, არამედ შერეულ ბაღებში ვაშლის წილად მოსული ფართობიც. იგივე ეხება ხეხილის და ციტრუსის სხვა სახეობების ბაღების და ყურძნის ჯიშების ვენახების ფართობებს.

კომენტარები მე-7 განყოფილებისადმი

ამ განყოფილებაში მოყვანილი ყველა ცხრილი ასახავს მდგომარეობას საანგარიშო მომენტისათვის (2004 წლის 1 ოქტომბერი).

კომენტარები მე-8 განყოფილებისადმი

8.1 ცხრილი ასახავს სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის გამოყენებას საანგარიშო პერიოდის (2003 წლის 25 სექტემბრიდან 2004 წლის 24 სექტემბრამდე) განმავლობაში, ხოლო 8.2 ცხრილი – მდგომარეობას საანგარიშო მომენტისათვის (2004 წლის 1 ოქტომბერი).

კომენტარები მე-9 განყოფილებისადმი

9.1 და 9.2 ცხრილები ასახავს მდგომარეობას საანგარიშო მომენტისათვის (2004 წლის 1 ოქტომბერი). ხოლო 9.3 ცხრილი – მოსახლეობის სასურსათო უსაფრთხოებას საანგარიშო პერიოდის (2003 წლის 25 სექტემბრიდან 2004 წლის 24 სექტემბრამდე) განმავლობაში.

column of the same table and the standard area occupied by one tree.

d) The area of a specific fruit or citrus type or a vine species has been distributed among the trees of producing and non-producing age proportionally to their numbers.

As a result, the area of, say, apple orchards contain not only the area of homogenous apple orchards but also the part of the area of mixed orchards that may be attributed to apple trees in them. The same is true for other types of fruit and citrus and species of vine.

Comments to Section 7

All tables of this section reflect the situation at the reference moment (1 October 2004).

Comments to Section 8

Table 8.1 reflects the use of agricultural machinery during the reference period (from 25 September 2003 to 24 September 2004) while Table 8.2 the situation at the reference moment (1 October 2004).

Comments to Section 9

Tables 9.1 and 9.2 reflect the situation at the reference moment (1 October 2004) while Table 9.3 reflects food security of the population during the reference period (from 25 September 2003 to 24 September 2004).

თბილისი	1	Tbilisi
აფხაზეთის არ		Abkhazia AR
სოხუმის რაიონი	2	Sukhumi district
გაგრის რაიონი	3	Gagra district
გალის რაიონი	4	Gali district
გუდაუთის რაიონი	5	Gudauta district
გულრიფშის რაიონი	6	Gulripshi district
ოჩამჩირის რაიონი	7	Ochamchire district
აჭარის არ		Adjara AR
ქ. ბათუმი	8	City of Batumi
კედის რაიონი	9	Keda district
ქობულეთის რაიონი	10	Kobuleti district
შუაქევის რაიონი	11	Shuakhevi district
ხელვაჩაურის რაიონი	12	Khelvachauri district
ხულოს რაიონი	13	Khulo district
გურია		Guria
ოზურგეთის რაიონი	14	Ozurgeti district
ლანჩხუთის რაიონი	15	Lanchkhuti district
ჩოხატაურის რაიონი	16	Chokhatauri district
იმერეთი		Imereti
ქ. ქუთაისი	17	City of Kutaisi
ბაღდათის რაიონი	18	Bagdati district
ვანის რაიონი	19	Vani district
ზესტაფონის რაიონი	20	Zestafoni district
თერჯოლის რაიონი	21	Terjola district
სამტრედიის რაიონი	22	Samtredia district
საჩხერის რაიონი	23	Sachkhere district
ტყიბულის რაიონი	24	Tkibuli district

წყალტუბოს რაიონი	25	Tskaltubo district
ჭიათურის რაიონი	26	Chiatura district
ხარაგაულის რაიონი	27	Kharagauli district
ხონის რაიონი	28	Khoni district
კახეთი		Kakheti
თელავის რაიონი	29	Telavi district
ახმეტის რაიონი	30	Akhmeta district
გურჯაანის რაიონი	31	Gurjaani district
დედოფლისწყაროს რაიონი	32	Dedoplistskaro district
ლაგოდეხის რაიონი	33	Lagodekhi district
საგარეჯოს რაიონი	34	Sagarejo district
სიღნაღის რაიონი	35	Signagi district
ყვარლის რაიონი	36	Kvareli district
მცხეთა-მთიანეთი		Mtskheta-Mtianeti
მცხეთის რაიონი	37	Mtskheta district
ახალგორის რაიონი	38	Akhalgori district
დუშეთის რაიონი	39	Dusheti district
თიანეთის რაიონი	40	Tianeti district
ყაზბეგის რაიონი	41	Kazbegi district
რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი		Racha-Lechkhumi & Kvemo Svaneti
ამბროლაურის რაიონი	42	Ambrolauri district
ლენტეხის რაიონი	43	Lentekhi district
ონის რაიონი	44	Oni district
ცაგერის რაიონი	45	Tsageri district
სამეგრელო-ზემო სვანეთი		Samegrelo-Zemo Svaneti
ზუგდიდის რაიონი	46	Zugdidi district
აბაშის რაიონი	47	Abasha district

მარტვილის რაიონი	48	Martvili district
მესტიის რაიონი	49	Mestia district
სენაკის რაიონი	50	Senaki district
ქ. ფოთი	51	City of Poti
ჩხოროწყუს რაიონი	52	Chkhorotsku district
წალენჯიხის რაიონი	53	Tsalenjikha district
ხობის რაიონი	54	Khobi district
სამცხე-ჯავახეთი		Samtskhe-Javakheti
ახალციხის რაიონი	55	Akhaltzikhe district
ადიგენის რაიონი	56	Adigeni district
ასპინძის რაიონი	57	Aspindza district
ახალქალაქის რაიონი	58	Akhalkalaki district
ბორჯომის რაიონი	59	Borjomi district
ნინოწმინდის რაიონი	60	Ninotsminda district
ქვემო ქართლი		Kvemo Kartli
ქ. რუსთავი	61	City of Rustavi
ბოლნისის რაიონი	62	Bolnisi district
გარდაბნის რაიონი	63	Gardabani district
დმანისის რაიონი	64	Dmanisi district
თეთრი წყაროს რაიონი	65	Tetritskaro district
მარნეულის რაიონი	66	Marneuli district
წალკის რაიონი	67	Tsalka district
შიდა ქართლი		Shida Kartli
გორის რაიონი	68	Gori district
კასპის რაიონი	69	Kaspi district
ქარელის რაიონი	70	Kareli district
ხაშურის რაიონი	71	Khashuri district
ჯაეის რაიონი	72	Java district